

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 371.12.015.3(043)

PASCARU DANIELA

**FUNDAMENTE PSIHO-PEDAGOGICE
ALE DIFERENȚIERII ȘI INDIVIDUALIZĂRII
DEMERSULUI DIDACTIC ÎN CADRUL FORMĂRII
PROFESIONALE INIȚIALE**

SPECIALITATEA 533.01 – PEDAGOGIE UNIVERSITARĂ

Autoreferatul tezei de doctor în pedagogie

Conducător științific:

**Otilia DANDARA,
dr. hab. în pedagogie,
prof. universitar**

Chișinău 2016

Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Științe ale Educației,
Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:

DANDARA Otilia, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

Referenții oficiali:

CUZNEȚOV Larisa, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

BÎRNAZ Nina, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

GUȚU Vladimir, **președinte**, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

ȘEVCIUC Maia, **secretar științific**, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

PLATON Carolina, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

COJOCARU Vasile, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

COJOCARU Victoria, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar

SAGOIAN Eraneac, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la 22.04.2016, ora 14.00, sala 28, bl. 1 în ședința Consiliului Științific Specializat D 30 533.01-05, din cadrul Universității de Stat din Moldova, str. M.Kogălniceanu 65, or. Chișinău, MD-2009.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a CNAA (www.cnaa.md)

Autoreferatul a fost expediat la 19.03.2016

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

ȘEVCIUC Maia, doctor în pedagogie, conferențiar universitar

Conducător științific,

DANDARA Otilia, doctor habilitat, profesor universitar

Autor,

Pascaru Daniela

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea cercetării. Schimbările sociale rapide care au loc în societate, creează condiții de formare a specialiștilor cu viziuni noi și originale în domeniu. Societatea necesită profesioniști cu o gândire flexibilă nestandardă, care dispun de un grad ridicat de profesionalism, creativitate, dorință de a rezolva sarcinile la un nivel înalt de performanță. Această poziție intensifică eterogenitatea modurilor și stilurilor individuale în care persoanele abordează situații care cer o învățare pe tot parcursul vieții.

Calitatea formării specialiștilor în domeniul vizat duce la necesitatea de a consolida eficiența procesului de învățare a studenților în baza diferențierii și individualizării, permițând acestora să-și dezvăluie pe deplin potențialul lor intelectual. În acest sens, procesul de diferențiere și individualizare a învățământului superior este actual și trebuie să fie preocuparea permanentă, primordială, atât a cadrelor didactice, cât și a studenților. Învățământul superior din Republica Moldova face anumite eforturi în direcția dată, dar totuși, se caracterizează printr-un proces de omogenizare, neadaptare a activităților de învățare la particularitățile psihologice ale studenților, la tipurile lor de individualitate.

Diferențierea și individualizarea constituie un principiu fundamental în organizarea și metodologia procesului de predare-învățare – evaluare, impunând evitarea uniformizării acestuia, ceea ce contribuie la dezvoltarea maximală a potențialului biopsihic al fiecărui educabil. În acest context de idei, departamentele de specialitate trebuie să elaboreze strategii de diferențiere și individualizare a procesului de formare profesională, în baza cărora, cadrele didactice, vor elabora strategii de realizare a finalităților curriculare, reieșind din aceste abordări.

Actualitatea temei de cercetare este determinată de:

- necesitatea îmbunătățirii calității formării specialiștilor în cadrul spațiului european comun al învățământului superior;
- schimbarea paradigmei educaționale în învățământul superior;
- centrarea pe student a procesului de formare profesională;
- necesitatea aplicării în practică a abordărilor cu privire la valorificarea optimă a particularităților psiho-fiziologice ale studenților, precum ar fi: stilurile de învățare, inteligențele multiple;
- elaborarea unui model de valorificare a diferențierii și individualizării în formarea inițială;
- asigurarea realizării principiului complementarității în predare-învățare-evaluare prin intermediul lucrului individual în cadrul mai multor discipline.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Savanții din domeniul științelor educației au studiat variate aspecte ale diferențierii și individualizării. Valoroase viziuni pedagogice cu privire la individualizarea învățării găsim în cercetările lui: C. И. Зубов, И. Т. Огородников, I. T. Radu, S. Messick, W. Stern, G. Gerbera. Mai aprofundat de *individualizarea sarcinilor de învățare* s-a preocupat И. Э. Унт. *Teoria abordării individuale* a studenților în procesul de învățare a fost completată și consolidată de E. С. Рабунский, А. А. Кирсанов, С. А. Tomlinson, H. Przesmycki, Th. Thomas, Т. В. Макеева, Г. В. Дорофеев, S. Cristea, I. Stoian. Aspectul psihologic al problemei dezvoltării personalității individului în procesul de diferențiere și individualizare a instruirii a fost reflectat în lucrările și concepțiile lui A. Bandura, W. Stern, L. Davidoff. Individualizarea instruirii în instituțiile superioare de învățământ ca formă eficientă a învățării centrate pe student este abordată în lucrările cercetătorilor: I. Cerghit, N. Vințanu, M. Singer, L. Șoitu etc.

În Republica Moldova problematica instruirii diferențiate s-a aflat în vizorul cercetătorilor: Vl. Guțu, L. Stupacenco, M. Hadârcă, V. Chicu. O. Dandara. Abordarea individuală în procesul pedagogic implică cunoașterea științifică a personalității. Formarea identității ca o problemă

psihologică este redată în lucrările lui V. Negovan, E. Landau, S. Messick, W. Stern, D. Sălăvăștru etc.

Apreciind importanța teoretică și aplicativă a investigațiilor realizate putem menționa că aspectul fundamentării psiho-pedagogice a diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială, rămâne încă insuficient cercetat. De aici, **problema cercetării** rezidă în necesitatea valorificării fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială în scopul formării și dezvoltării unui mediu eficient de formare profesională.

Scopul cercetării constă în stabilirea și experimentarea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială.

Pornim de la *ipoteza investigației* care rezidă în faptul că calitatea formării profesionale inițiale va spori dacă ne vom axa pe fundamentele psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării procesului didactic, valorificând particularitățile individuale ale studenților.

Verificarea ipotezei lansate solicită realizarea următoarelor **obiective**:

- determinarea semnificației conceptelor de bază: diferențiere și individualizare;
- analiza evoluției fenomenului de diferențiere și individualizare în procesul educațional;
- deducerea impactului teoriilor învățării asupra valorificării diferențierii și individualizării;
- argumentarea diferențierii și individualizării demersului didactic prin prisma politicilor educaționale naționale;
- determinarea premiselor psihosociale ale diferențierii și individualizării în educație;
- identificarea tehnologiilor adecvate strategiei de realizare a diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială;
- elaborarea și validarea experimentală a modelului pedagogic de diferențiere și individualizare a demersului didactic în cadrul formării profesionale inițiale.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării rezidă în: elaborarea și validarea modelului pedagogic de diferențiere și individualizare a demersului didactic în cadrul formării profesionale inițiale. În procesul de cercetare a problemei, procesul investigațional a pornit de la fundamentarea epistemologică, prin clarificarea conceptuală a fenomenului diferențierii și individualizării în educație, plasând acest fenomen în contextul educației formale și implicite realizate în mediul universitar. Abordarea teoretică a permis eficientizarea formării profesionale, prin valorificarea posibilităților formative ale lucrului individual.

Problema științifică importantă soluționată în domeniu rezidă în stabilirea și definirea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială; valorificarea acestor repere de către doi actanți ai procesului: cadre didactice universitare și studenți.

În baza modelului care conține reperete teoretice și aplicative ale diferențierii și individualizării, s-a reușit eficientizarea procesului de formare profesională la Facultatea Limbi și Literaturi Străine. Acest model reflectă reperetele esențiale ale procesului de formare profesională inițială și are caracter transferabil.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de: precizarea conceptelor de bază: *diferențierea și individualizarea*; elucidarea genezei și evoluției fenomenului diferențierii și individualizării în demersul didactic; valorificarea teoriei stilului de învățare și a teoriei inteligențelor multiple, ca sursă de conceptualizare a diferențierii și individualizării în demersul didactic; argumentarea diferențierii și individualizării sistemului educațional prin prisma politicilor educaționale naționale.

Valoarea aplicativă a cercetării constă în elaborarea și experimentarea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială.

Fundamentele teoretice (teoria inteligențelor multiple, teoria și metodologia curriculumului universitar, paradigma și principiile constructivismului) pot fi folosite de concepții de politici

educaționale la nivel microstructural (universitate), iar *fundamentele aplicative* (strategii pedagogice, tehnologia diferențierii și individualizării) pot fi valorificate de către practicieni în activitatea didactică.

Metodologia cercetării s-a constituit din următoarele grupe de metode:

- *metode teoretice*: analiza și compararea, sistematizarea și generalizarea;
- *metode experimentale*: experimentul pedagogic, chestionarea, interviul, tehnici psihodiagnostice;
- *metode de analiză statistică și prelucrare a datelor*: testul parametric de comparare a două medii calculate pe eșantioane independente, ilustrarea/interpretarea grafică a conceptelor și ideilor;
- *metode empirice*: investigația s-a realizat în baza legităților, teoriilor, concepțiilor, principiilor și ideilor din domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei educației.

În mod special, drept repere teoretice ale cercetării au servit: paradigma și principiile constructivismului în educație (E. Joița, H. Siebert etc.); teoriile învățării (J. Piaget etc.); teoria inteligențelor multiple (H. Gardner); referențialul competențelor didactice și coordonatele teoriei și metodologiei curriculumului universitar (Vi. Guțu, C. Platon, O. Dandara etc.).

Implementarea rezultatelor științifice. Valorificarea practică a demersului formativ s-a realizat în cadrul Universității de Stat din Moldova. Experimentul de constatare a fost aplicat la Facultatea de Limbi Străine. Experimentul pedagogic a fost realizat în mai multe etape pe parcursul a trei ani, la care au participat 80 de studenți dintre care 41 de studenți au constituit eșantionul experimental, iar 39 de studenți – eșantionul de control, ce a cuprins toate formele de organizare a procesului de învățământ: cursuri, seminare și activități de învățare individuală, ținându-se cont de inteligențele multiple și stilurile de învățare ale fiecărui student, de sarcinile individuale date fiecărui student pentru elaborarea portofoliului.

Aprobarea și validarea rezultatelor științifice este asigurată de investigațiile teoretice și experiențiale, de analiza comparativă a valorilor experimentale. Rezultatele cercetării au fost valorificate în cadrul a 13 conferințe naționale și internaționale, și 5 publicații în reviste de specialitate: *Monitorizarea citirii individuale*. Studia Universitatis, nr. 5 (15), Chișinău, 2008; *Rolul profesorului în clasa diferențiată*. Materialele Conferinței științifico-practice „Wissen vernetzen publizieren”, Chișinău, 22 noiembrie 2008; *Argumente socioculturale pentru o strategie educațională apropiată elevului*. Revistă de teorie și practică educațională „Didactica Pro”, nr. 6 (52), decembrie 2008; *Premise psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării demersului educațional*. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Schimbarea Paradigmei în Teoria și Practica Educațională”, Chișinău, 2009; *Diferențierea lucrului individual al studenților în studierea limbii străine*, Conferința internațională „Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știință literară”, 2009; *Formarea personalității prin prisma individualizării*, revista „Studia Universitatis”, USM, Chișinău, nr. 4 (34), 2010; *Rolul temelor pentru acasă în procesul de predare-învățare*, revista „Studia Universitatis”, USM, Chișinău, nr. 4 (34), 2010; *Diferențierea și individualizarea prin prisma profilurilor pedagogice*. Conferința științifică cu participare internațională „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, USM, Chișinău, 2011; *Creativitatea în procesul de instruire*. Seminar metodologic: „Interconexiunea paradigmelor didactice și metodologice în predarea limbii străine”. ULIM, Chișinău, 2011; *Individualizarea procesului educațional în secolul XX*, revista „Studia Universitatis”, USM, Chișinău, nr.4 (44), 2011; *Supporting Student Autonomy in Translation Classroom*, Colocviul științifico-practic „Aspecte lingvistice didactice și interculturale în predarea limbilor străine”, CEP USM, Chișinău, 2012; *Approaches of Individualised Learning in the English Classroom*, Conferința științifică cu participare internațională „Interferențe universitare – prin cercetare și inovare”, CEP USM, Chișinău, 2012; *Învățarea autoreglată – un proces multidimensional*, Acta didactica. Materialele Seminarului metodologic. Interconexiunea

paradigmelor didactice și metodologice în predarea limbilor străine. 23 ianuarie 2013 (Ediția a III-a), ULIM; *Instruirea centrată pe student – pilonul reformei în învățământul superior*, Conferința Națională „Modernizarea procesului de formare a cadrelor didactice”. 30 octombrie 2013, Chișinău, USM; *Diferențierea și individualizarea – parte componentă a învățământului postmodern*, Conferința științifică internațională „Învățământul postmodern între eficiență și funcționalitate”, 15 noiembrie 2013, USM, Chișinău; *Profesorul modern – factorul hotărâtor al învățământului diferențiat*. Colocviu cu participare internațională. „Epoca marilor deschideri: Rolul limbilor și al literaturilor în societatea pluralistă”, prilejuit de jubileul de 50 de ani ai Facultății Limbi și Literaturi Străine a Universității de Stat din Moldova, Chișinău, 27-28 martie 2014. *Individualizarea și diferențierea în procesul de învățare a limbilor străine*. Revistă de teorie și practică educațională „Didactica Pro”, nr 4 (86), august 2014.

Publicații la tema tezei. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 18 publicații științifice și prin participarea la 13 foruri științifice naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: demers didactic, lucru individual, individualizare, diferențiere, formare profesională inițială, complementaritate, învățare autonomă, învățare autodirijată, învățare autoreglată, stil de învățare, inteligențe multiple.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt prezentate premisele teoretice și cele practice care fundamentează actualitatea și importanța problemei abordate. Sunt formulate scopul, ipoteza și obiectivele tezei, noutatea științifică a rezultatelor obținute în cercetare. Din perspectiva scopului este consemnată ipoteza și metodologia cercetării. Este argumentată importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării și modul în care s-a făcut aprobarea rezultatelor cercetării.

Capitolul 1, intitulat Fundamente teoretice ale diferențierii și individualizării în demersul didactic, prezintă o analiză a evoluției noțiunii de instruire diferențiată și individualizată. Am încercat să demonstrăm faptul că de-a lungul secolelor, filosofii și oamenii de știință (Socrate, Platon Aristotel, D. Scotus, Fr. Rabelais J. A. Comenius, J. H. Pestalozzi, K. Д. Ушинский, J. J. Rousseau, J. F. Herbart, E. Key, M. Montessori, J. Dewey, O. Decroly, Ed. Claparede etc.) au fost preocupați de realizarea procesului de diferențiere și individualizare în practică prin prisma diferitor aspecte, care, într-o mare măsură, stau la baza implementării fenomenului dat în zilele noastre.

Problema diferențierii și individualizării în demersul didactic este una de esență, ea nu poate fi neglijată. Din aceste considerente, am analizat variate forme de organizare a procesului de învățământ din perspectiva valorificării particularităților individuale ale celor care învață, propuse de diverși teoreticieni și practicieni din SUA, Germania, Anglia, Franța, Elveția, Belgia, Rusia, precum și poziția cercetătorilor autohtoni. Abordarea instruirii din perspectiva și implicarea celui ce învață, presupune neapărat diferențierea și individualizarea procesului vizat.

Referindu-ne la analiza abordărilor și experiențelor de diferențiere și individualizare a instruirii am urmărit și expus evoluția acestui fenomen. Analiza detaliată a politicilor de diferențiere și individualizare a învățământului din Republica Moldova a permis să evidențiem că învățământul integrator, non-discriminator începe să funcționeze tot mai activ, iar un deziderat al acestuia vizează realizarea unei pedagogii pentru toți și pentru fiecare, centrată pe interesele și necesitățile individuale de formare ale fiecăruia.

Analiza diverselor definiții a permis formularea următoarei concluzii: multiplele semnificații ale noțiunii de instruire diferențiată și individualizată denotă o preocupare importantă a cadrelor didactice – *adaptarea procesului de învățământ la diversitatea studenților* și presupune prezența unei atitudini speciale – *deschiderea spre diversitate*.

Metodologic, problema abordată se configurează pe măsura apariției și dezvoltării teoriilor pedagogice. Este percepută, mai cu seamă, odată cu accentuarea ideii de a edifica o școală prietenoasă elevului.

Din cele menționate mai sus putem conchide că *diferențierea* activității desemnează adaptarea activității de învățare (sub raportul conținutului, al formelor de organizare și al metodologiei didactice) la particularitățile copiilor (capacitate de învățare, motivație), la tipurile de individualități. *Individualizarea* învățării semnifică adaptarea activității didactice la particularitățile individuale ale copilului. Individualizarea învățării nu este identică cu învățarea individuală (fiecare copil învață izolat de ceilalți).

Diferențierea studiilor implică un proces mult mai complex, care se extinde asupra tuturor laturilor activității didactice: structura sistemului educațional, stabilirea obiectivelor pedagogice și determinarea conținutului învățământului, formele de organizare a activității, mijloacele de învățământ etc. Diferențierea are, deci, o sferă mai largă, mai cuprinzătoare [11].

Analiza conceptelor și studiul genezei diferențierii și individualizării educației/instruirii a permis să stabilim că acestea pot fi considerate drept fenomene sociale și pedagogice, deoarece necesitatea învățării diferențiate și individualizate izvorăște, pe de o parte, din specificul rațiunii umane (cu diferențe psihice, psihofiziologice etc.), precum și din idealul educațional – formarea unei personalități armonioase și creatoare de bunuri materiale și spirituale, capabilă să realizeze rolurile cu care o investește societatea. Înțelegerea fenomenului individualizării ne orientează spre diferențiere. Diferențierea permite descoperirea și valorificarea posibilităților fiecărei persoane.

Complexitatea fenomenului diferențierii și individualizării, necesită diversitatea abordărilor conceptuale:

– *ca factor*, deoarece ele se prezintă ca și condiție/ împrejurare care determină desfășurarea procesului vizat.

– *ca lege specifică a instruirii* care își găsește o reflectare subtilă, mai cu seamă în: *Legea necesității evaluării educației în mod continuu și la diferite intervale de timp și în Legea proiectării pedagogice a educației / instruirii prin optimizarea raporturilor dintre finalități – conținuturi – metodologie – evaluare – context de realizare* [8, p.23], fiindcă acestea ambele intervin în domeniul științei și activității pedagogice la nivel de politică educațională care ghidează acțiunile concrete ale actorilor vizați.

– *ca principiu pedagogic* cu o sferă largă de referință și cu o sferă mai restrânsă de referință la nivelul realizării-dezvoltării activității de instruirea organizată în cadrul procesului de învățământ [ibidem, p. 23];

– *ca strategie pedagogică* ce va include forme, metode, procedee și tehnici concrete de valorificare a potențialului individual al persoanei.

Sintetizând, menționăm că diferențierea și individualizarea educației, ca expresie a normativității pedagogice în postmodernitate, cuprinde concepția antropocentrică și cea sociocentrică, care îmbină educația/ instruirea ce stimulează natura individului, dezvoltarea potențialului biopsihic al lui și educația abordată prin prisma pregătirii treptate a omului pentru viața în societate, adică existența acestuia în profesie și celelalte roluri sociale.

În esență, specialiștii care investighează problemele însușirii conștiente a cunoștințelor, formarea competențelor profesionale, problema succesului și insuccesului școlar ajung la analiza și abordarea diferențierii și individualizării în procesul educațional.

Capitolul 2. „Implicații psiho-pedagogice de valorificare a diferențierii și individualizării în formarea inițială” conține analiza și interpretarea factorilor psihologici și sociopsihologici, precum și premisele teoretice și metodologice ale diferențierii și individualizării în procesul de instruire.

Factorii generali ce influențează formarea personalității: ereditatea, mediul și educația îi conferă omului identitate proprie, unicitate, expresie a unei anume îmbinări a variabilelor sale interne, unele dintre acestea impunându-se cu o intensitate mai puternică în structura de

ansamblu a acestui construct uman. Toate acestea imprimă procesului de învățare un caracter individual. Mecanismele generale ale acestui proces se nuanțează de la un individ la altul.

Distingem câteva *dimensiuni psihologice* de formare a personalității: *inteligența, potențialul creativ, temperamentul, memoria, anxietatea, introversiune-extroversiune, motivarea.*

Factorii sociali au o influență mare asupra procesului de formare a personalității. Efectul acestora este mediat de un număr de variabile care au fost determinate ca având o importanță majoră asupra atitudinii persoanei față de procesul educațional. Educabilii diferă enorm prin modalitatea cât de repede învață, prin tipul de competențe pe care ei le dobândesc. Parțial aceste deosebiri pot fi explicate referindu-ne la factorii psihologici, stil de învățare personală, dar parțial ele depind și de factorii sociali.

Cel puțin două concluzii pot fi desprinse din considerațiile de mai sus, cu valoare de principiu pentru acțiunea de *diferențiere a demersului didactic*. În primul rând, existența unor trăsături individuale, rezultate din interferența specifică a relațiilor sociale și a particularităților biopsihice ale fiecărui individ reclamă o acțiune diferențiată a cărei finalitate este realizarea personalității. În al doilea rând, trăsăturile definitorii ale personalității, capacitățile și aptitudinile, conștiința și comportamentul se conturează în procesul practicii, al solicitărilor nuanțate ale mediului ambiant. De aici, însemnătatea covârșitoare a acțiunii educative adecvate trăsăturilor individuale pentru formarea personalității în concordanță cu cerințele societății.

În vederea posibilităților conexe în proiectarea și realizarea instruirii diferențiate și individualizate a studenților au fost analizate următoarele aspecte *filosofice: personalismul și constructivismul*, care conțin un șir de accepțiuni privind dezvoltarea individualității, stimularea creativității individuale și de grup la integrarea socioprofesională și dezvoltarea societății însăși; *teoria inteligențelor multiple*, care a permis să determinăm obținerea de performanțe de către educabili; *teoria conflictului cognitiv și socio-cognitiv*, care pune accent pe originile sociale ale comportamentului și pe importanța dezvoltării proceselor cognitive, în toate aspectele funcționării umane.

Informația despre necesitățile de învățare, preferințele și interesele studenților servesc drept punct de pornire pentru selectarea mijloacelor și instrumentelor de învățare, a modului de prezentare a conținuturilor și a strategiilor pedagogice. Instruirea individualizată și diferențiată presupune *evaluarea inițială* a studenților pentru a determina caracteristicile lor individuale și crearea situațiilor de învățare care ar plasa cât mai mulți studenți în condiții favorabile pentru o învățare activă și creativă.

Sinteza realizată ne-a permis să structurăm o fișă specială pe care o vom utiliza în cadrul diagnosticării inițiale/primare a studentului pentru a-i cunoaște posibilitățile cognitive.

Tabelul 1. Fișă de diagnosticare inițială a dezvoltării cognitive a studentului

Tipuri de inteligență	Stiluri cognitive	Categoriile de stiluri cognitive	Stiluri de învățare	Aptitudini pedagogice (elemente structurale)
<ul style="list-style-type: none"> • Inteligență logică • Inteligență vizuală • Inteligență corporală • Inteligență muzicală • Inteligență interpersonală • Inteligență 	<ul style="list-style-type: none"> • Creatorii de probleme (problem finders) • Rezolvatorii de probleme (problem solvers) • Combinatorii și integratorii • Implementatorii 	<ul style="list-style-type: none"> • Inteligență contextuală • Inteligență experiențială • Inteligență academică 	<ul style="list-style-type: none"> • Învățare prin observare/imitație • Învățare prin acțiune/modelare • Învățare prin exersare • Învățare prin corectarea distorsiunilor • Învățare prin descoperire • Învățare prin cooperare • Învățare prin procesarea 	<ul style="list-style-type: none"> • Empatie • Persuasiune • Dinamism

intrapersonală			informațiilor	
• Inteligență naturalistă			• Învățare problematizată	

Astfel, pentru a diferenția și individualiza învățarea trebuie să cunoaștem factorii cognitivi (tabelul 1), afectivi și fiziologici ai învățării și particularitățile de personalitate și de învățare ale studentului, dar, concomitent, cadrul didactic este obligat să cunoască instrumentele pedagogice de realizare a procesului educațional.

Sistemul de învățământ care are la bază abordarea diferențiată a învățării este un sistem „centrat pe student” sau pe măsura studentului, ceea ce conduce la formarea capacităților de autoinstruire. În sistemul de educație, cel mai important element este procesul de predare-învățare-evaluare; astfel, prin diferențiere și individualizare, profesorul reușește să sprijine, să faciliteze, să încurajeze procesul de instruire.

Învățământul centrat pe cel ce învață este unul dintre principalele repere care jalonează reforma învățământului superior european, cunoscută sub denumirea de Procesul Bologna. La realizarea acestui tip de învățământ își aduc aportul educabilii universității, cadrele didactice din instituție și, nu în ultimul rând, instituția de învățământ superior. Fiecare din acești factori are un rol determinant în construirea unui învățământ axat pe nevoile celui ce învață, fapt pentru care, absența sau neimplicarea unuia dintre factori, face imposibilă realizarea învățământului dat. [28]

În acest scop vom utiliza atât posibilitățile formative ale formelor de activitate realizate prin contactul direct cu profesorul (curs, seminare, laboratoare), cât și timpul repartizat pentru lucrul individual. În cazul cercetărilor noastre am pus accentul pe lucrul individual ghidat de către profesor. Noua concepție a învățământului superior pune în valoare această formă de instruire, deoarece conține posibilități formative prin care se produce educația centrată pe student.

Noua concepție a învățământului superior oferă condiții obține individualizării interne prin diversificarea formelor activității didactice. Pe lângă activitățile organizate în sala de curs, un rol aparte îl are lucrul individual ghidat de către profesor, care necesită implicarea studentului într-o învățare autoreglată. Învățarea autoreglată trebuie să constituie modalitatea de bază a realizării lucrului individual.

Lucrul individual trebuie direcționat și monitorizat astfel ca el să ducă la progrese în procesul de învățare. Oferindu-le studenților posibilitatea de a propune idei pentru teme, atitudinea acestora față de lucrul individual se va schimba radical și va fi privit ca o experiență pozitivă care-i încurajează să învețe. Libertatea de a alege și de a avea alternative în comparație cu faptul de a fi forțat să te comporți și să înveți în conformitate cu dorințele cuiva este o premisă de a fi motivat [22].

Monitorizarea lucrului individual propus trebuie să fie un proces planificat cu minuțiozitate care urmărește îmbunătățirea calității învățării și a rezultatelor individuale. Remarcăm că punerea în aplicare a ideilor legate de procesul de individualizare în studierea limbii străine trebuie început în mod neîntârziat. Profesorilor le revine, în acest sens, un rol de primă importanță. Afirmând acestea, ne referim la necesitatea monitorizării corecte de către profesor a deprinderilor acumulate în procesul de studiu, luându-se în considerație posibilitățile individuale, gradul de dificultate a materialului selectat, interesele studentului în scopul educării unei personalități multilateral dezvoltate. [23]

Considerăm că valorificarea unui tip de inteligență, intervenția în evoluția acestuia, descoperirea unui tip de inteligență ignorat pot constitui aspecte ce duc la prevenirea și combaterea nereușitelor în procesul de instruire. Aplicarea acestei teorii psihologice în activitatea desfășurată cu studenții trebuie să se facă în mod constant pentru a obține rezultate foarte bune.

Profesorii ar putea înțelege mai profund preferințele de învățare ale studenților prin intermediul utilizării teoriilor inteligențelor multiple în cadrul orelor, iar studenții câștigă o mai

mare încredere în propriile puteri, acest lucru conduce la o mai mare implicare din partea lor, pentru că ei se simt încrezători în ei înșiși și în acele activități ce se potrivesc cu punctele lor forte, cu inteligențele lor. Ne-am convins că un mod uniform de a preda și evalua este nesatisfăcător când suntem toți atât de diferiți și deci merită să valorificăm reperatele teoriei inteligențelor multiple.

În scopul valorificării principiilor diferențierii și individualizării învățării și pornind de la reperatele teoretice studiate și precizate, de la principiile și modelele de învățare constructivistă [19, p. 95-96], de la accepțiunile cu privire la aplicarea strategiilor și tehnologiilor pedagogice formulate de Vl. Guțu [13, p. 331-333] am conturat strategiile pedagogice, inclusiv tehnologiile de organizare-realizare a procesului instruirii în cadrul formării inițiale.

La principiul individualizării procesului educațional se referă și A. Kirsanov. *Principiul individualizării demersului educațional*:

- *determină* în întregime o cale complexă ce duce la studierea particularităților individuale ale studenților, a particularităților conținutului materialului de studiu, a metodelor organizării învățământului, a gradului de manifestare, a motivației, în organizarea, consistența și evaluarea întregului proces educațional;

- *e direcționată* la formarea condițiilor favorabile pentru ca fiecare student să realizeze obiectivele apropiate și îndepărtate:

- apropiate (formarea noțiunilor științifice, operațiilor);

- îndepărtate (formarea calităților personale).

- *e orientată*, pe de o parte, de nivelul actual de dezvoltare, iar pe de altă parte, de toate posibilitățile potențiale lărgite ale studentului;

- *favorizează* în complex învățarea, educarea și dezvoltarea în scopul formării personalității studentului [36, p.121].

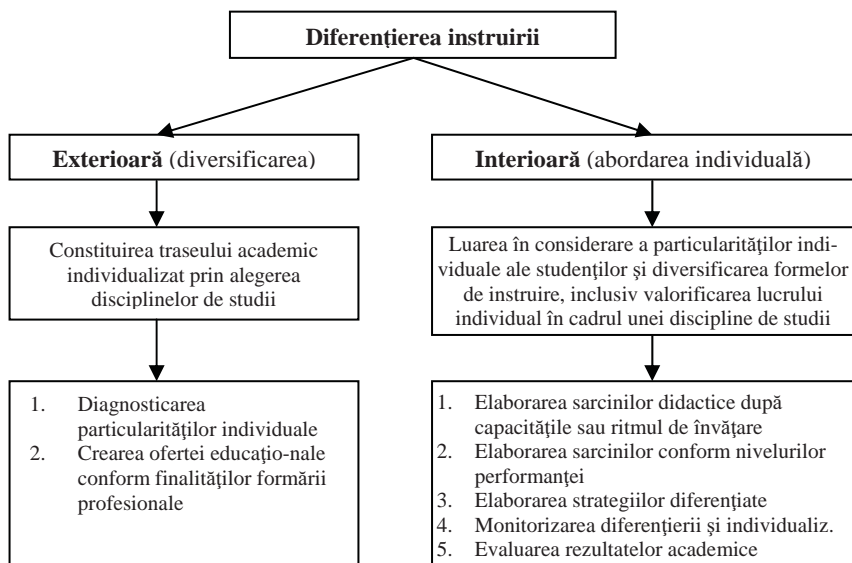

Fig. 1. Tipuri de diferențiere a educabililor

În acest sens, individualizarea procesului educațional este *un principiu* care include nu numai relația profesor-student, dar și student-student. Respectarea principiului individualizării asigură structurarea și diferențierea instruirii.

M. Hamm și D. Adams identifică următoarele obiective ale instruirii diferențiate:

- a elabora activități eficiente și captivante pentru fiecare educabil;
- a elabora activități de instruire bazate pe teme, concepte și deprinderi ale disciplinei date și de a oferi modalități de prezentare a ceea ce au învățat;
- a oferi abordări flexibile conținutului și instruirii;
- a atrage atenție asupra promptitudinii educabililor, necesităților și experiențelor de învățare;
- a corespunde standardelor curriculum-ului pentru fiecare educabil în parte [38, p.3].

Se disting două tipuri de diferențiere: *exterioară și interioară* (Figura 1). Prin diferențierea exterioară se înțelege selectarea studenților în grupe după capacități, înclinații, profesii. Prin diferențierea interioară se înțelege abordarea individuală a celor ce învață, în funcție de caracteristicile lor psihice (a capacităților de învățare) și coordonarea rațională a procesului de învățământ, prin diversificarea formelor de instruire individuală, formală și de grup [29, p.317-318].

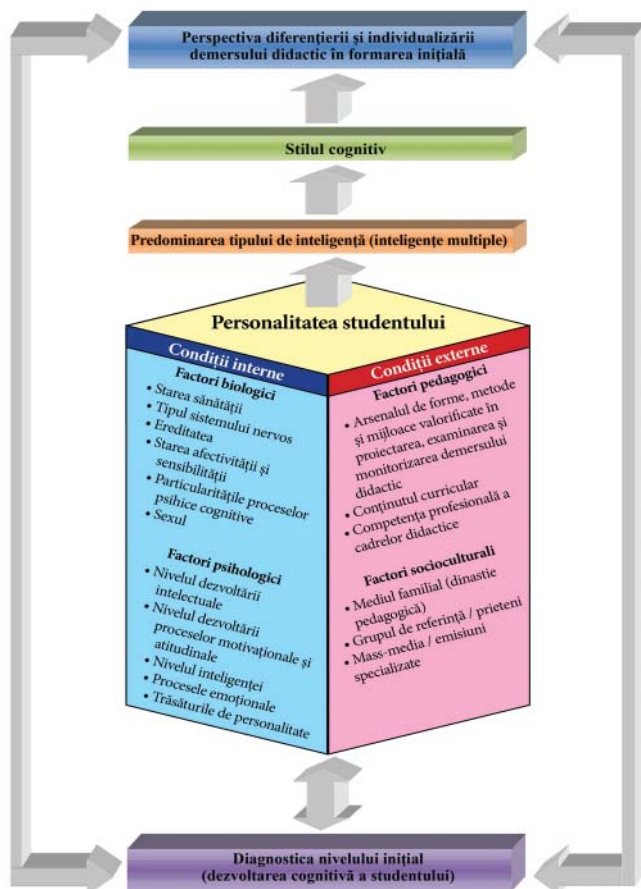

Fig. 2. Perspectiva diferențierii și individualizării demersului didactic în formarea profesională inițială

Tehnologia are la bază diagnosticarea pregătirii inițiale la diferite obiecte și capacitățile de învățare ale educabililor. Conform rezultatelor diagnosticării se alcătuiesc programe de lichidare a lacunelor și a organizării muncii cu fiecare educabil.

În urma definirii conceptelor, analizei influenței factorilor psihologici și sociali, a examinării premiselor epistemologice am realizat o sinteză teoretică și am stabilit un șir de condiții de explorare optimă a acestora în formarea profesională inițială.

Principiul diferențierii și individualizării în formarea inițială a cadrelor didactice este unul complex, el cuprinde două componente: fundamentele teoretice/ epistemologice (I) și fundamentele aplicative (II). *Prima componentă* conține: conceptele, definițiile și caracteristicile diferențierii și individualizării; factorii biopsihosociali și premisele epistemice ale diferențierii și individualizării.

A *doua componentă* conține: instrumentul metodologic – Perspectiva diferențierii și individualizării demersului didactic în formarea inițială (Figura 2) și strategiile operaționale elaborate și descrise în acest subcapitol.

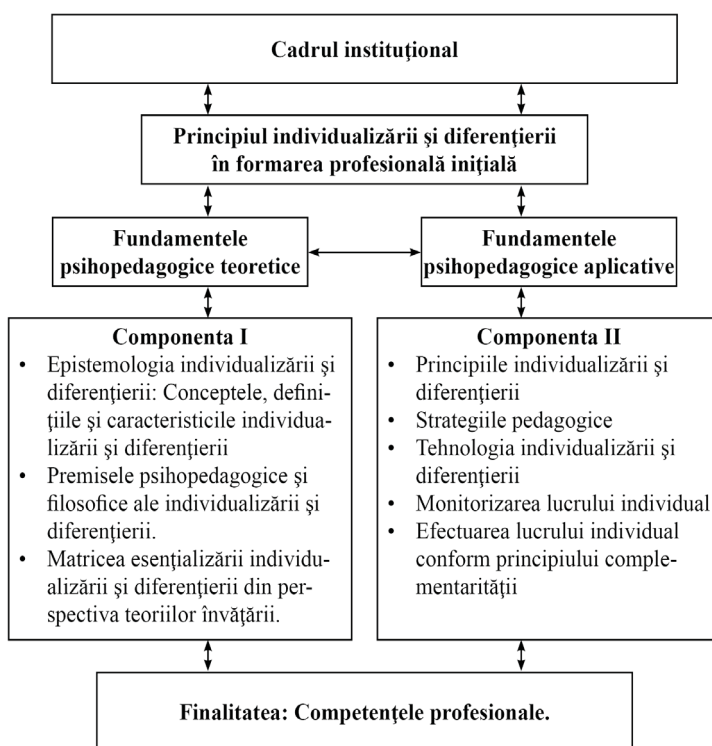

Fig. 3. Repere conceptuale ale diferențierii și individualizării în formarea inițială

Se poate observa că instituția/universitatea, plecând de la principiul diferențierii și individualizării va explora fundamentele psiho-pedagogice teoretice și aplicative, care sunt structurate în cele două componente, pentru a contribui la integrarea profesională optimă a fiecărui student.

Reperete teoretice analizate și prezentate anterior ne-au permis conturarea cadrului conceptual-metodologic al diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială. Această concepție este reprezentată grafic, într-o manieră sintetizată în modelul pedagogic.

Organizarea procesului de formare profesională în baza individualizării și diferențierii, prin valorificarea lucrului individual ghidat, realizat conform sarcinilor formulate în baza teoriei inteligențelor multiple, este posibilă printr-o abordare sistemică reflectată în modelul pedagogic elaborat.

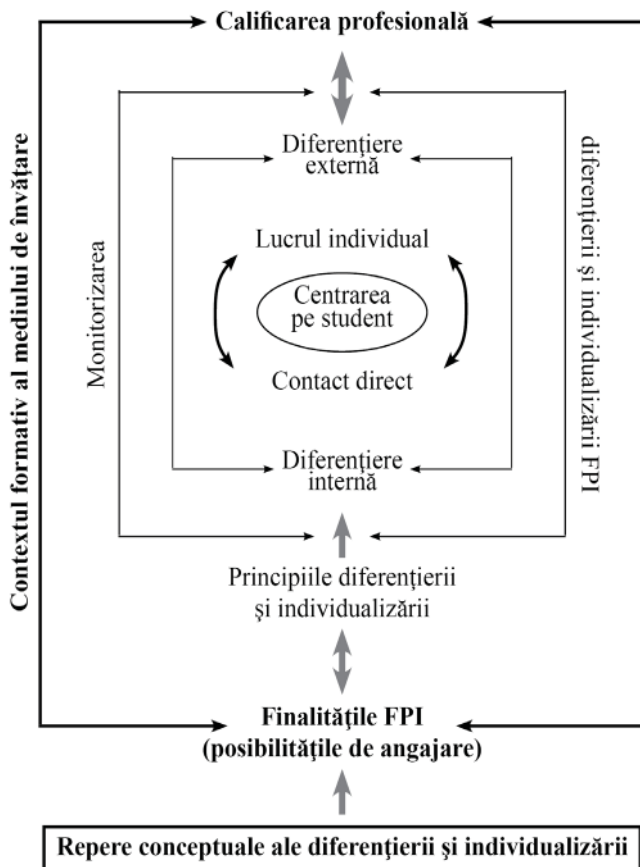

Fig. 4. Modelul pedagogic de valorificare a diferențierii și individualizării în formarea inițială

Strategiile valorificării instruirii individualizate și diferențiate a studenților au fost construite în baza următoarelor principii: (a) valorificarea posibilităților formative ale abordării curriculare; (b) congruența intervențiilor didactice și a particularităților individuale ale studenților; (c) monitorizarea lucrului individual; (d) realizarea evaluării prin aplicarea criteriilor și descriptorilor de performanță adoptate tipului de inteligență. Organizarea procesului de formare profesională în baza individualizării și diferențierii, prin valorificarea lucrului individual ghidat, realizat conform sarcinilor formulate în baza teoriei inteligențelor multiple, este posibilă printr-o abordare sistemică reflectată în modelul pedagogic elaborat. Complexitatea modelului este

determinată de complexitatea noțiunii de instruire diferențiată și individualizată, care prevede varierea tipurilor de diferențiere după diverse criterii.

Capitolul 3. Aspecte praxiologice în valorificarea diferențierii și individualizării în formarea inițială.

Modelul (MPVDIFI) elaborat în baza reperelor teoretice și experienței didactice, a fost validat experimental în cadrul predării limbii engleze la diferite specialități în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, USM.

Scopul cercetării noastre este unul complex, deoarece presupune elaborarea și experimentarea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în cadrul universitar, ceea ce va contribui la eficientizarea formării profesionale inițiale.

Etapa de constatare s-a desfășurat pe parcursul anului de studii 2011-2012 pe un eșantion de 43 de profesori și 26 șefi de catedră. Reprezentările referitor la monitorizarea lucrului individual desfășurat la catedră au fost studiate prin metoda chestionarelor.

Determinarea gradului de înțelegere a problemei abordate și implicarea reală a cadrelor didactice în organizarea eficientă a lucrului individual a fost posibilă cu întrebarea cu referire la modalitățile de monitorizare a acestor activități.

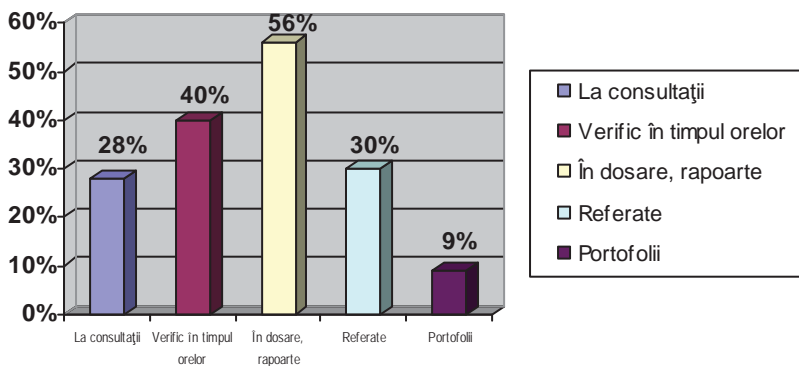

Fig. 5. Monitorizarea lucrului individual

După părerea subiecților, procesul de monitorizare a lucrului individual se realizează sub mai multe forme: *în cadrul consultațiilor* – 12 profesori (28%); *în timpul orelor* – 17 profesori (40%); *dosare, rapoarte* – 24 de profesori (56%); *referate* – 13 profesori (30%); *portofolii* – 4 profesori (9%). Din răspunsurile celor testați constatăm păreri evazive despre monitorizarea lucrului individual, care include trei etape: a) *pregătitoare* (determinarea scopurilor, elaborarea programelor de lucru, asigurarea metodică și didactică); b) *de bază* (realizarea programului, selectarea literaturii, selectarea și expunerea informației, fixarea rezultatelor, autoorganizarea procesului de lucru); c) *finală* (analiza și aprecierea rezultatelor, concluziile privind optimizarea procesului individual de lucru).

Nici un respondent nu a evocat etapele monitorizării lucrului individual. Nu au indicat niște repere conceptuale-cheie ale monitorizării (timp, raportare la sarcini etc.).

Studiind reprezentările *șefilor de catedră* referitoare la monitorizarea lucrului individual desfășurat la catedră, am încercat să identificăm dacă catedra dispune de strategia de monitorizare a lucrului individual al studenților, astfel am solicitat șefilor de catedră indicarea elementelor strategiei de monitorizare a lucrului individual. Diagrama următoare reflectă răspunsurile celor intervieuați.

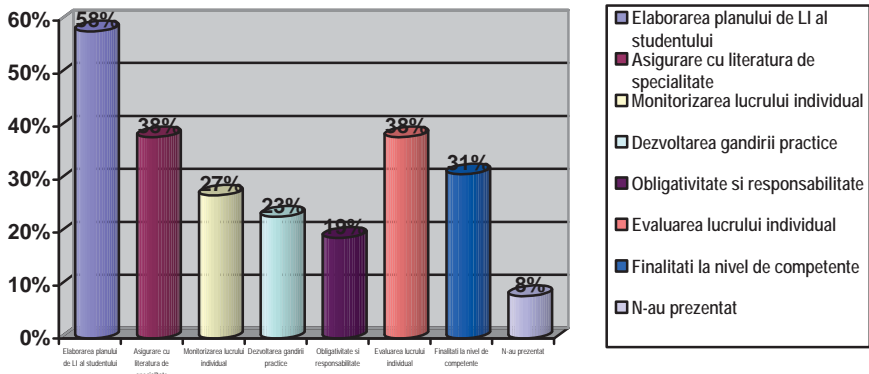

Fig. 6. Prezentarea succintă a strategiei

Constatăm răspunsuri ce reflectă esența întrebării adresate și răspunsuri irelevante. Evident că elaborarea planului lucrului individual al studentului și monitorizarea lucrului individual reflectă preocupări (chiar și în situația când strategia nu este bine conturată) pentru realizarea lucrului individual. Răspunsurile irelevante denotă lipsa de preocupare pentru problemă și demonstrează că, de fapt, la catedră nu există strategii conceptual fundamentate cu referire la realizarea lucrului individual al studentului.

Este bine cunoscut faptul că majoritatea catedrelor USM sunt responsabile de planul de studii al specialității. La nivel de catedră se determină ponderea lucrului individual pentru fiecare disciplină, raportul dintre orele de contact direct și lucrul individual. În majoritatea cazurilor, această partajare este una formală și nu reflectă intenția de a corela determinarea orelor de lucru individual cu specificul disciplinei și posibilitățile de formare a competențelor.

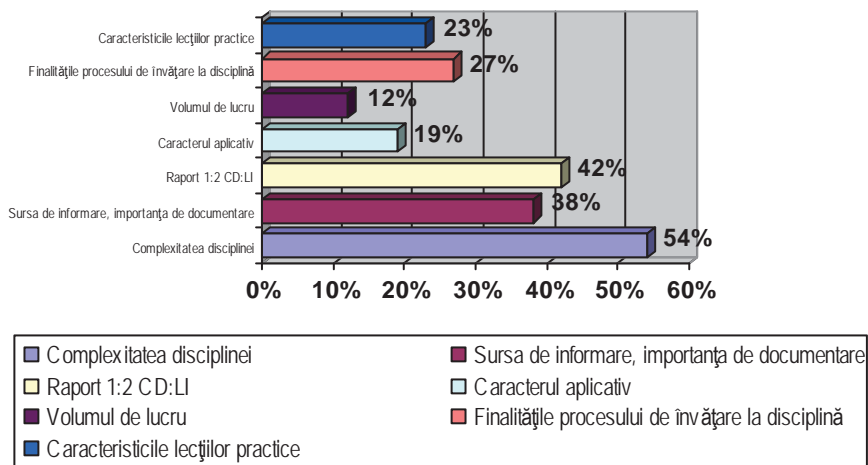

Fig. 7. Criteriile de stabilire a numărului de ore pentru lucrul individual

Din analiza rezultatelor constatăm că șefii de catedră stabilesc o relație între complexitatea disciplinei și ponderea lucrului individual, dar o influență mare are și aspectul formal (raportul 1:2).

Conform reprezentărilor grafice, putem concluda că lucrul individual ca modalitate de formare a competențelor profesionale este valorificat, dar nu apare ideea diferențierii și individualizării, adaptării activității de învățare la particularitățile studenților.

În baza analizei rezultatelor chestionarului aplicat cadrelor didactice și șefilor de catedră conchidem că lucrul individual este realizat mai mult ca o modalitate a activității didactice, stabilită formal în cadrul procesului de formare profesională. Este un element conceptual al formării viitorilor specialiști, care nu este valorificat pe deplin. Lucrul individual este mai puțin perceput ca și posibilitate de individualizare a traseului academic. La nivel teoretic (ca rezultat al sugestiilor întrebărilor adresate), cadrele didactice și șefii de catedră enumeră posibilități de individualizare, dar la catedre nu există o strategie de monitorizare a lucrului individual și de utilizare a acestei forme de instruire pentru a valorifica particularitățile individuale în scopul optimizării procesului de formare profesională.

O altă componentă a eșantionului au constituit-o studenții: Practica educațională demonstrează că la realizarea lucrului individual, diferiți studenți preferă să îndeplinească sarcinile de învățare în diverse moduri. Unii studenți, după ce citesc conținutul sarcinii, încearcă imediat să rezolve sarcina; alți studenți preferă să selecteze informații în loc să acționeze spontan; cineva preferă aspectele teoretice ale unei teme în defavoarea celor practice etc.

Pentru o învățare eficientă, activitățile didactice ar trebui să fie adecvate stilului dominant al celor care învață. Persoanele care își cunosc stilul de învățare sunt de regulă mai angajate și mai autonome.

În scopul determinării cunoștințelor anterioare a materialului care urmează a fi predat, am efectuat un experiment de evaluare inițială. În baza evaluării inițiale a fost efectuată individualizarea lucrului individual al *studentului*. A fost elaborat un chestionar la disciplina *Lexicologia limbii engleze* pentru studenții anului II de la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine.

La experiment au participat 80 de studenți din 7 grupe: 4 grupe experimentale – 232 spaniolă-engleză (10 studenți), 241 italiană-engleză (9 studenți), 242 italiană-engleză (10 studenți), 224 franceză-engleză (12 studenți) și 3 grupe de control – 231 spaniolă-engleză (12 studenți), 251 germană-engleză (12 studenți), 252 – germană-engleză (15 studenți).

Scopul elaborării chestionarului a fost de a proiecta și planifica activitatea procesului de învățământ în mod diferențiat și individualizat. În grupele experimentale, lucrul individual a fost repartizat în baza teoriei inteligențelor multiple, fiecărui student pregătindu-i sarcini individuale de lucru. În grupele de control, lucrul individual fiind repartizat în conformitate cu metodologia tradițională.

Chestionarul de evaluare inițială a fost elaborat în baza conținutului din curriculum. Astfel am analizat nivelul de cunoștințe al fiecărui student în parte.

Analizând rezultatele chestionarelor la grupele experimentale și cele de control, am observat că cunoștințele anterioare pe ambele eșantioane nu diferă mult unele de altele. Din datele de mai jos constatăm că la disciplina *Lexicologia limbii engleze*, calificativul *foarte bine* nu a fost înregistrat nici în grupele experimentale și nici în cele de control. Calificativele *bine* și *satisfăcător* predomină în ambele tipuri de grupe. Cu părere de rău a fost înregistrat și calificativul *insuficient*.

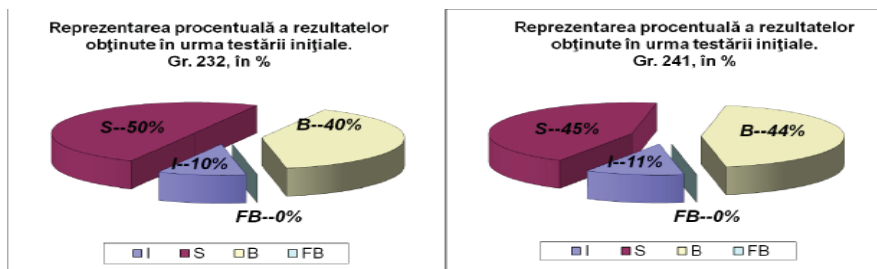

Fig. 8. Reprezentarea grafică în calitative a rezultatelor evaluării inițiale în 2 grupe experimentale (în %)

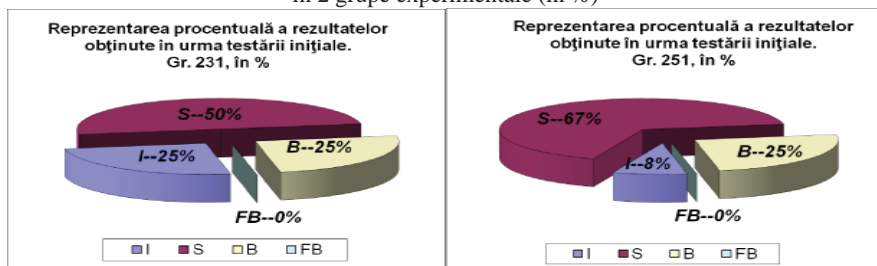

Fig. 9. Reprezentarea grafică în calitative a rezultatelor evaluării inițiale în 2 grupe de control (în %)

Rezultatele obținute în urma experimentului cu privire la evaluarea inițială ne ajută să constatăm unele beneficii în realizarea lucrului individual: fiecare student va reuși să rezolve sarcina propusă și profesorul va ști cum să-l ajute și când, pe fiecare student care are nevoie de ajutor suplimentar; lacunele nu se vor transforma în bariere în învățarea studenților și nu vor produce probleme majore mai târziu.

Demersul formativ al cercetării noastre a pornit de la intenția de a prognoza ce metode de evaluare a lucrului individual putem propune studenților analizând caracteristicile tipurilor de inteligențe multiple elaborate de Gardner. *Teoria inteligențelor multiple* generează un nou criteriu de diferențiere în instruire, care contribuie la identificarea particularităților individuale ale celor care învață, constituind un fundament în atingerea performanțelor. Din acest punct de vedere, identificarea inteligențelor multiple ale fiecărui educabil este foarte importantă pentru obținerea unor rezultate notabile.

Profesorul va pune accent pe formarea capacităților, competențelor, atitudinilor, pe dezvoltarea unor tipuri de inteligență, ceea ce va determina preponderența obiectivelor formative generale, cu o valabilitate mult mai mare în timp, stabilite în funcție de experiența anterioară a educabililor, de performanțele înregistrate. Pentru student și pentru profesor este bine de știut tipul de inteligență dominant depistat, pentru a putea fi convertit într-o linie de forță la nivelul personalității celui care învață. Proiectarea, monitorizarea și evaluarea trebuie să se axeze pe concepte și principii legate de teoria inteligențelor multiple și a interpretării lumii moderne, determinarea intereselor fiecărui student, respectiv pe construirea nivelului de disponibilitate cognitiv și emoțional al celor care învață [27]. Din cele menționate mai sus, conchidem că „stil de învățare” și „inteligențe multiple” nu sunt interschimbabile. Studenții cu inteligențe dominante similare pot avea stiluri de învățare diferite.

Questionarul a fost elaborat în baza celor nouă tipuri de inteligență prezentate de H. Gardner și are drept scop determinarea tipurilor de inteligență predominantă. Experimentul a fost efectuat

pe un eșantion de 80 de studenți, respondenții fiind din 4 grupe experimentale și 3 grupe de control.

Rezultatele chestionarului aplicat sunt prezentate în figura ce urmează

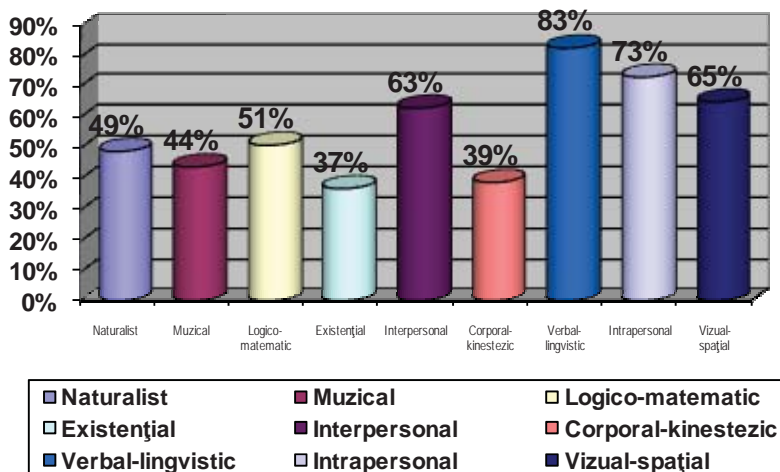

Fig. 10. Ponderea inteligențelor multiple la studenți

Conform graficului putem deduce că unele inteligențe multiple, cum ar fi *verbal – lingvistica, interpersonală și intrapersonală*, prevalează față de altele. De fapt, fiecare student are până la 4 inteligențe mai dezvoltate, iar la unii studenți 2 inteligențe pot fi dezvoltate aproape la același nivel. Informația respectivă este utilizată la proiectarea, monitorizarea și evaluarea lucrului individual în procesul educațional.

Rezultatele obținute duc spre ideea că inteligența ce-l reprezintă pe individ este, de fapt, o sumă de inteligențe variate specializate. Tipurile de inteligență nu sunt ușor măsurabile, decât prin intermediul testelor de inteligență convenționale. De asemenea, ele pot fi evaluate prin activitățile întreprinse de educabili în procesul educațional.

Din experimentul de depistare a tipurilor de inteligență dominante cele mai frecvent întâlnite sunt 3: *Inteligența verbală/lingvistică, intrapersonală, interpersonală*.

În cele ce urmează ne vom axa pe o clasificare a activităților folosite frecvent la orele de limbă străină din cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, din punctul de vedere al teoriei inteligențelor multiple:

Tabelul 2. Tipuri de activități în baza inteligențelor multiple a lui H. Gardner

Inteligențe	Tipuri de activități
Verbală/lingvistică	Flashcards; scrierea poeziilor, poveștilor; crearea acronimelor/ mnemonicilor; crearea de întrebări/ răspunsuri; crearea metaforelor și analogiilor; definirea/ restructurarea termenilor; parafrizarea
Interpersonală	Brainstorming, rezolvarea unei probleme, dialoguri, schimb de idei, realizarea unui interviu, realizarea unui proiect

Intrapersonală	Învățarea din greșeli, situație de imaginație, autoanaliză, studiu individual, stabilirea obiectivelor de învățare, elaborarea unui plan de activitate, scrierea unui eseu, elaborarea de postere, identificarea cuvintelor cheie
----------------	---

În baza experimentului de identificare a tipului de inteligență multiplă la studenți, profesorii disciplinelor vizate elaborează sarcinile lucrului individual pentru fiecare student în parte la disciplinele date. Aceste sarcini fac parte dintr-un portofoliu diferențiat. Prezentăm sarcinile lucrului individual în baza inteligenței verbal lingvistice:

Tabelul 3. Sarcini ale lucrului individual în baza inteligențelor multiple după H. Gardner

Inteligența verbal lingvistică			
Disciplina	Sociolingvistica	Lexicologia	Lingvistica textului
Conținut	Stilul, genul și clasa socială	Structura morfologică a cuvântului	Structura logico-semantică a informației
Obiective	<ul style="list-style-type: none"> – Să definească noțiunea de stil – Să identifice particularitățile tipurilor de stil – Să determine legătura dintre limbă și gen 	<ul style="list-style-type: none"> – Să definească morfemul și să distingă diferite tipuri de morfeme – Să formeze familii de cuvinte – Să distingă diferite tipuri de afixe în cuvinte 	<ul style="list-style-type: none"> – Să identifice tema, ideea și mesajul – Să determine punctul de vedere, vocea naratorului/personajului – Să elaboreze texte cu tema și idee similară
Elaborarea unui referat			
Sarcini	Determinați particularitățile stilului oficial și utilizați-l prin cercetare	Identificați lexicul specializat (lingvistic) și modalitățile de formare a acestora	Comentați asupra particularităților lexicogramaticale și stilistice ale limbajului utilizat în referat
Elaborarea unui glosar de termeni			
Sarcini	Definiți termenii sociolingvistici	Clasificați cuvintele după modul de formare (derivare, compunere, abreviere)	Parafrazați cuvintele polisemantice din opera propusă

Tipul de activitate

Fiecare profesor monitorizează cerințele sale din portofoliu, indică pașii de realizare, identifică lacunele pe parcursul efectuării lucrului individual. La sfârșitul semestrului, studentul prezintă activitatea individuală și primește note pentru lucrul efectuat de la fiecare profesor în parte. Avantajele complementarității lucrului individual sunt următoarele:

- studentul observă cerințe unice ale corpului profesoral pentru lucrul individual dat;
- crește responsabilitatea pentru efectuarea lucrului individual;
- lucrul individual apare ca un tot întreg în viziunea studentului;
- studentul este consultat de către trei profesori;

- se face economie de timp referitor la elaborarea unui singur produs al activității individuale;
- evaluarea este mai obiectivă.

Desigur că trebuie să ținem cont de pregătirea fiecărui student pentru îndeplinirea sarcinii, de volumul lucrului, de particularitățile formării profesionale etc. Pentru a micșora deficitul de timp, profesorii de la catedră (dar și de la catedre diferite), consultându-se și analizând lucrul individual pe care trebuie să-l îndeplinească studentul, pot elabora în comun sarcini pentru activitatea individuală, dar care să conțină aspecte specifice necesare fiecărei discipline în parte.

În acest sens, propunem o *strategie de monitorizare* a lucrului individual la trei discipline diferite de la anul II de studii din cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, elaborată în comun cu colegii. Această strategie are scopul economisirii bugetului de timp alocat disciplinelor date și eficientizării realizării lucrului individual. Disciplinele la care ne vom referi sunt: *lexicologia limbii engleze*, *sociolingvistica limbii engleze* și *lingvistica textului englez*. În scopul determinării complementarității dintre aceste trei discipline vom analiza finalitățile din curriculumul disciplinelor care se vor regăsi în lucrul individual unic realizat de către student.

Tabelul 4. Finalitățile disciplinelor incluse în experimentul de formare

Disciplina	Finalități
<i>lexicologia limbii engleze</i>	<ul style="list-style-type: none"> • utilizarea diferitor căi de formare a cuvintelor • aplicarea termenilor învățați în diferite contexte profesionale • argumentarea importanței cuvintelor internaționale în studierea limbilor străine
<i>sociolingvistica limbii engleze</i>	<ul style="list-style-type: none"> • aprecierea diversității culturale a lumii • acceptarea toleranței față de valorile culturale ale altor etnii • orientarea în spațiul sociocultural al țării alofone (tradiții, obiceiuri, sărbători, personalități istorice, culturale etc.)
<i>lingvistica textului englez</i>	<ul style="list-style-type: none"> • dezvoltarea abilităților comunicative • identificarea particularităților și a funcțiilor stilistice ale limbii în receptarea diferitelor tipuri de mesaje/texte • exersarea abilităților de a scrie în baza textului citit

Prin utilizarea teoriei inteligențelor multiple în cadrul orelor se observă că profesorii înțeleg mai bine și mai profund preferințele de învățare ale studenților, iar studenții câștigă și ei o mai mare încredere în puterile lor; acest lucru conduce la o mai mare implicare din partea studenților, pentru că ei se simt încrezători în ei înșiși și în acele activități ce se potrivesc cu punctele lor forte, cu inteligențele lor. Ne-am convins că un mod uniform de a preda și evalua este ineficient când suntem toți atât de diferiți.

Experimentul de control s-a axat pe următoarele obiective: determinarea tipului dominant de inteligență multiplă al studentului; evaluarea nivelului achizițiilor academice (la inițial) acumulate pe parcursul monitorizării lucrului individual; analiza rezultatelor evaluării finale; compararea rezultatelor evaluării inițiale și celei finale.

Experimentul ne arată că având în vizor rezultatele mai slabe la unii itemi și completându-i cu diferite forme și strategii de lucru individual, după evaluarea finală observăm că ajungem la un nivel comparativ egal al cunoștințelor pe diferiți itemi în grupele experimentale. Acest lucru ne dovedește compararea grafică medie a studenților la fiecare item.

După prelucrarea datelor acumulate și în urma evaluării finale putem face următoarele reprezentări grafice din care putem ușor vedea nivelul fiecărui student după studierea cursului respectiv.

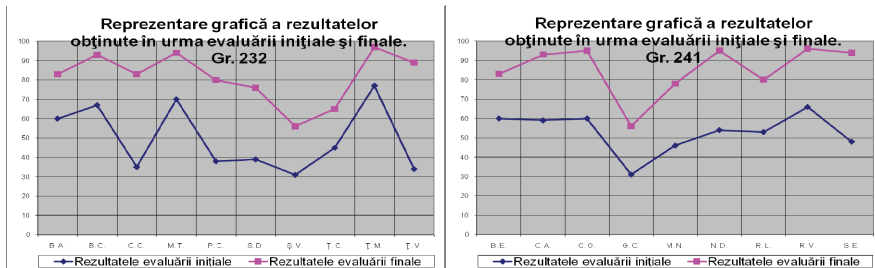

Fig. 11. Reprezentare grafică a comparării rezultatelor evaluării inițiale și finale în 2 grupe experimentale

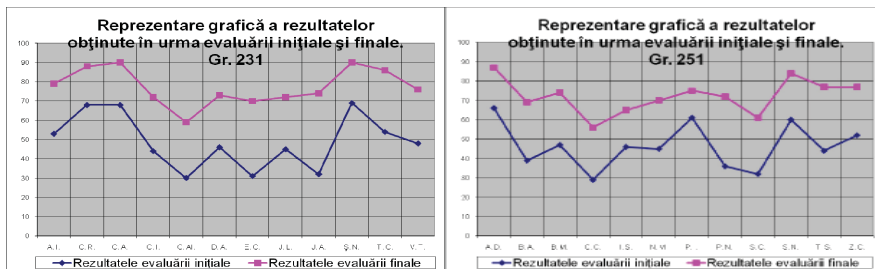

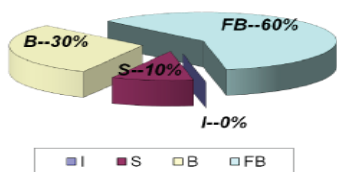
Fig. 12. Reprezentare grafică a comparării rezultatelor evaluării inițiale și finale în 2 grupe de control

Din figurile 11 și 12 putem face o comparație a creșterii nivelului de acumulare a cunoștințelor la disciplina *Lexicologia limbii engleze* a fiecărui student în parte. La grupele de control se vede o creștere a diferenței de puncte acumulate de student dintre valoarea inițială și cea finală de 10-25 puncte. La grupele experimentale, unde am utilizat lucrul diferențiat și individualizat și am monitorizat lucrul individual conform planului personal de acțiuni, această creștere de diferențe constituie 20-40 de puncte. Din figură ușor se observă contribuția personală a studentului la modulul dat, dar și în comparație cu colegii săi de grupă.

Conform graficelor putem ușor și exact să constatăm nivelul fiecărui student în parte după evaluarea inițială, apoi după evaluarea finală și, respectiv, cu cât s-a mărit punctajul acumulat după studierea materialului de studiu. Dar pentru a avea o imagine clară despre rezultatele întregului experiment, atât în grupele experimentale, cât și în cele de control, în teză sunt examinate valorile medii pentru fiecare grupă.

Calculând media indicilor de progres la grupele experimentale constatăm că aceasta este 31,75%, iar la grupele de control – 25,3%. Fapt ce dovedește că monitorizarea și evaluarea lucrului individual în funcție de teoria inteligențelor multiple, stilului de învățare și particularităților individuale ale studenților duc la un mai înalt grad de asimilare a materiei decât în cazul neglijării acestor aspecte.

Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute în urma evaluării finale. Gr. 232, în %

Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute în urma evaluării finale. Gr. 241, în %

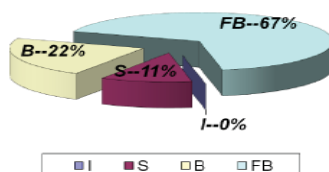
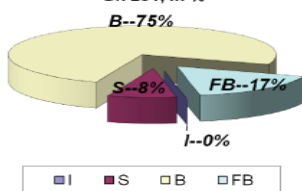

Fig. 13. Reprezentarea grafică în calificative a rezultatelor evaluării finale în 2 grupe experimentale

Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute în urma evaluării finale. Gr. 231, în %

Reprezentarea procentuală a rezultatelor obținute în urma evaluării finale. Gr. 251, în %

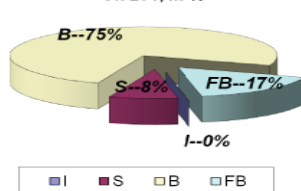

Fig. 14. Reprezentarea grafică în calificative a rezultatelor evaluării finale în 2 grupe de control

După convertirea datelor din figurile 11 și 12 în calificative, obținem alte dependențe reprezentate în figurile 13 și 14. Din aceste figuri se observă că dacă în grupele de control a crescut considerabil numărul studenților cu calificativul „bine” din contul celor cu „suficient”, atunci în grupele experimentale a crescut până la 60-75% numărul celor „foarte bine” din contul celor „suficient” și „bine”. La ambele eșantioane a dispărut coeficientul „insuficient”.

Analizând rezultatele calificativelor atât după evaluarea inițială, cât și cea finală obținem următorul tabel de date.

Tabelul 5. Rezultatele calificativelor evaluării inițiale și finale

Grupa		I – insuficient		S – suficient		B – bine		FB – foarte bine	
		inițial	final	inițial	final	inițial	final	inițial	final
Eșantionul experimental	232	1	0	5	1	4	3	0	6
	241	1	0	4	1	4	2	0	6
	242	1	0	5	1	4	3	0	6
	224	1	0	4	1	7	2	0	9
	TOTAL	4 st. (10%)	0 st. (0%)	18 st. (44%)	4 st. (10%)	19 st. (46%)	10 st. (24%)	0 st. (0%)	27 st. (66%)
Eșantionul de control	231	3	0	6	1	3	9	0	2
	251	1	0	8	1	3	9	0	2
	252	1	0	8	1	6	12	0	2
	TOTAL	5 st. (13%)	0 st. (0%)	22 st. (56%)	3 st. (8%)	12 st. (31%)	30 st. (77%)	0 st. (0%)	6 st. (15%)

Analiza comparativă ne-a permis să observăm că avem rezultate diferite în cadrul evaluării inițiale și celei finale la ambele eșantioane, pe eșantionul experimental de exemplu la calificativul *foarte bine*, inițial nu s-au înregistrat rezultate bune – 0%, pe când la evaluarea finală avem un nivel de performanță înalt – 66%. Iar pe eșantionul de control nivelul de performanță nu este atât de ridicat comparativ cu eșantionul experimental, de exemplu la calificativul *foarte bine*, de asemenea, inițial nu s-au înregistrat rezultate bune – 0%, rezultatul evaluării finale este de 15%, și este de 4,4 ori mai mic comparativ cu rezultatul eșantionului experimental.

Performanțele demonstrate de studenții din eșantionul experimental se deosebesc esențial de performanțele demonstrate de studenții din eșantionul de control (diferențele nu sunt întâmplătoare).

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Una dintre principalele probleme ale didacticii contemporane o constituie diferențierea și individualizarea instruirii. Formarea personalității studentului contemporan înseamnă dezvoltarea spiritului inovator bazat pe gândire logică, formarea unui specialist cu trăsături morale înalte, dar și cu tehnologii eficiente de acțiune. Sarcina principală a universităților este ca în viitor fiecare absolvent să fie un membru creativ al societății, să poată folosi în practică competențele formate în timpul studiilor. Menirea profesorului este de a crea posibilități optime fiecărui student în parte, să activeze potențialul său biopsihic la maximum, pentru a-și forma calități de lucru individual.

Rezultatele obținute confirmă faptul că tratarea diferențiată și individualizată a studenților în cadrul formării inițiale contribuie la optimizarea procesului instruirii.

Experimentul pedagogic a demonstrat că luarea în considerație, chiar și parțial, a particularităților individuale a studenților conduce la o îmbunătățire a rezultatelor învățării. În cadrul experimentului au fost identificate schimbări calitative ale rezultatelor studenților din eșantionul experimental: utilizarea mai frecventă a abilităților cognitive de nivel înalt (analiză, evaluare, creare) la tratarea sarcinilor complexe de învățare în raport cu studenții din eșantionul de control. Formarea acestor abilități devine posibilă datorită creării situațiilor confortabile de învățare pentru majoritatea studenților din eșantionul experimental.

Diferențierea și individualizarea procesului educațional trebuie să se bazeze pe stilurile de cunoaștere, învățare și de inteligențe multiple ale fiecărui student. Experimentul pedagogic realizat în baza implementării strategiilor și a modelului care conține fundamente teoretice și aplicative, a tehnologiei instruirii diferențiate și individualizate axată pe lucrul individual a confirmat ipoteza cercetării. Obiectivele cercetării au fost atinse. În urma analizei datelor experimentale căpătate putem face următoarele concluzii:

1. Evaluarea inițială reprezintă una din premisele fundamentale ale proiectării și organizării întregului program de pregătire și integrare profesională a studenților. Evaluarea inițială are drept scop stabilirea nivelului de pregătire a studenților la începutul fiecărui program de lucru (modul), inclusiv condițiile în care studenții își vor desfășura activitatea. Acest tip de evaluare oferă studentului și profesorului o reprezentare a potențialului de învățare, dar și a eventualelor lacune ce trebuie înlăturate sau a unor aspecte ce trebuie corectate sau îmbunătățite. Evaluarea inițială a studenților este punctul de pornire pentru repartizarea adecvată a numărului de ore și a sarcinilor de lucru individual la fiecare temă în parte.

2. Pentru realizarea cu succes a lucrului individual, profesorul trebuie să se bazeze pe valorificarea complementarității. Toate disciplinele din planul de studii trebuie să fie orientate spre formarea unui ansamblu de competențe, ce asigură calificarea profesională. Din aceste considerente, colaborarea cadrelor didactice în scopul realizării obiectivelor curriculare este o

condiție *sine qua non* a calității procesului de formare profesională. Dacă orele în sala de curs reflectă particularitățile interacțiunii profesor-student, atunci orele repartizate pentru lucrul individual sunt o posibilitate de realizare a parteneriatului didactic.

3. Strategiile pedagogice centrate pe instruirea diferențiată și individualizată au contribuit la formarea subgrupelor de studenți la orele practice, organizarea procesului de diferențiere și individualizare, monitorizarea și evaluarea acestuia, accentul fiind pus pe subgrupe eterogene.

4. Elaborarea și implementarea modelului pedagogic (Figura 4) care conține fundamentele psiho-pedagogice, teoretice și cele aplicative, a permis eficientizarea întregului proces de instruire accentuând:

- gradul de realizare a obiectivelor privind folosirea lucrului individual în timpul orelor de studii;

- posibilitatea de colaborare a profesorilor universitari privind eficiența lucrului individual.

5. În scopul stimulării studentului să lucreze la maximum la îndeplinirea sarcinilor (lucrul individual) este necesară monitorizarea permanentă a activității lor. Pentru a avea un sistem de învățământ performant, de calitate, trebuie să dispunem de un sistem de monitorizare care să urmărească îndeplinirea standardelor educaționale, a competențelor la nivel de disciplină universitară cu implicarea tuturor cadrelor universitare, prin determinarea metodelor și instrumentelor de monitorizare-evaluare adecvate. Sistemul de monitorizare implică îndeplinirea standardelor educaționale, obiectivelor preconizate la nivel de demers didactic (ore) prin mobilizarea tuturor resurselor umane și non-umane. Tehnologiile de monitorizare folosite urmează să stabilească valoarea adăugată și valoarea de facto a educației din perspectiva schimbărilor socio-educaționale la fiecare disciplină în parte. Binomul monitorizare-învățare trebuie înțeles drept o cale de perfecționare a procesului educațional și duce la formarea unui sistem credibil de formare – evaluare a competențelor studenților.

6. Succesul lucrului individual al studentului depinde de colaborarea cu colegii săi, de colaborarea între profesor și student, de mediul de învățare, de folosirea eficientă a surselor de informare. *Fișa de diagnosticare inițială a dezvoltării cognitive a studentului* reprezintă instrumentul pedagogic de bază care ne orientează în aplicarea strategiilor de diferențiere și individualizare în aplicarea strategiilor de ID, inclusiv a modelului nominalizat.

7. Teoria inteligențelor multiple generează un nou criteriu de diferențiere în instruire, care contribuie la identificarea particularităților individuale ale celor care învață, constituind un fundament în atingerea performanțelor. Cunoașterea lor influențează posibilitatea de a le educa și de a le dezvolta competențele. Aplicarea teoriei inteligențelor multiple în actul instructiv-educativ reprezintă o variantă de valorificare a disponibilităților pedagogice în procesul educațional.

8. Experimentul pedagogic ne-a demonstrat că ținând cont de particularitățile individuale ale studenților din eșantionul experimental s-au obținut rezultate mai bune în comparație cu studenții din eșantionul de control. Indicatorii și descriptorii elaborați pentru evaluarea individuală și diferențiată în activitatea de instruire ne-au ajutat la realizarea și verificarea experimentului pedagogic.

9. Folosirea principiului complementarității lucrului individual ne face să prețuim bugetul de timp al studentului. Consultându-ne și analizând lucrul individual pe care trebuie să-l îndeplinească studentul, elaborăm în comun sarcini pentru activitatea individuală, dar care să conțină aspecte specifice fiecărei discipline în parte. Experimentul de formare a arătat veridicitatea folosirii unui portofoliu la mai multe discipline, ținând cont de inteligențele multiple și stilurile de învățare ale fiecărui student. Astfel se vede rodul muncii studentului, gradul creșterii cunoștințelor.

10. În cadrul cercetării teoretice au fost identificate următoarele etape de realizare a lucrului individual: (1) planificare; (2) organizare; (3) efectuare; (4) monitorizare; (5) corectare; (6) reflecție, iar experimentul pedagogic a demonstrat necesitatea și eficiența parcurgerii acestor etape la studiul realizarea lucrului individual. S-a dovedit a fi valoros tabelul ce reflectă esențializarea diferențierii și individualizării din perspectiva teoriilor învățării elaborată ca un instrument de sinteză a analizei reperelor teoretice.

În consens cu rezultatele cercetării propunem următoarele **recomandări** pentru **echipele manageriale din instituțiile superioare de învățământ**:

- Catedra trebuie să dispună de strategii conceptual fundamentate cu referire la realizarea lucrului individual al studentului în scopul optimizării procesului de formare profesională;
- Șeful de catedră împreună cu profesorul disciplinei trebuie să determine ponderea lucrului individual pentru fiecare disciplină, raportul dintre orele de contact direct și lucrul individual;
- Pentru realizarea eficientă a principiului complementarității lucrului individual, șefii de catedre trebuie să contribuie la asocierea în grupuri mici a cadrelor didactice în scopul elaborării în comun a sarcinilor referitor la activitatea individuală a studenților. Toate disciplinele din planul de studii trebuie să fie orientate spre formarea unui ansamblu de competențe, ce asigură calificarea profesională.

Recomandări pentru cadrele didactice universitare:

- În procesul valorificării lucrului individual ca modalitate de formare a competențelor profesionale, cadrele didactice trebuie să se axeze pe ideea diferențierii și individualizării, adaptării activității de învățare la particularitățile studenților;
- Centrarea procesului de formare pe student poate fi realizată prin oferirea unor posibilități de alegere. Opțiunile propuse, pentru a fi eficiente, trebuie construite reieșind din informația despre particularitățile individuale ale studenților: necesități de învățare, preferințe, interese;
- Cadrele didactice trebuie să monitorizeze lucrul individual cu ajutorul criteriilor, indicatorilor și descriptorilor. Monitorizarea este în strânsă legătură cu evaluarea, iar împreună formează competențe prevăzute de curricule universitare pentru a deveni un bun specialist pe piața muncii;
- Noua concepție a învățământului superior pune accent pe individualizarea traseului de formare profesională. Conceptual, sunt create condiții pentru individualizarea externă (prin alegerea disciplinelor de studii) și pentru individualizarea internă (prin formularea sarcinilor individualizate în cadrul disciplinei). Din aceste considerente, fiecare cadru didactic își va elabora curriculumul la disciplină, administrând orele repartizate atât pentru activități în sala de curs, cât și pentru lucrul individual;
- Identificarea inteligențelor multiple ale fiecărui educabil este foarte importantă pentru obținerea unor rezultate notabile. Profesorul va pune accent pe formarea capacităților, competențelor, atitudinilor, pe dezvoltarea unor tipuri de inteligență, ceea ce va determina preponderența obiectivelor formative generale, cu o valabilitate mult mai mare în timp, stabilite în funcție de experiența anterioară a educabililor, de performanțele înregistrate.
- În procesul de adaptare a conținuturilor lucrului individual cadrele didactice trebuie să aibă în vedere atât aspectul cantitativ (volumul de cunoștințe), cât și aspectul calitativ (tipurile de inteligență, viteza și stilul de învățare al studenților și conexiunile interdisciplinare);
- Pentru ca abordarea curriculară și centrarea pe student să nu rămână doar niște declarații, cadrele didactice trebuie să perceapă activitatea sa nu doar în sala de curs, dar într-o

permanentă colaborare cu discipolul. Instruirea diferențiată și individualizată trebuie realizată prin cooperare, încredere, stimă între profesor și student. Relația profesor-elev se schimbă: profesorul susține studentul în procesul de învățare, stabilește conținuturile și materialele necesare, ghidează și sintetizează rezultatele;

- Cadrele didactice trebuie să publice suporturi teoretico-aplicative, ghiduri metodologice privind realizarea eficientă a lucrului individual la disciplinele predate în instituțiile universitare în scopul valorificării potențialului fiecărui student.

Fără stabilirea unor relații de încredere, de cooperare, tentativele cadrului didactic de a culege informații referitoare la particularitățile individuale ale studenților sunt percepute de ultimii drept o intervenție care urmărește identificarea punctelor slabe ale acestora pentru viitoarele proceduri de evaluare.

Cercetarea realizată deschide perspective de investigare a valorificării diferențierii și individualizării la fiecare disciplină de studii, inclusiv la studierea acestui proces în contextul autoperfecționării și a formării continue a cadrelor didactice.

BIBLIOGRAFIA

1. Albulescu I. Doctrină pedagogică. Ed. Didactică și Pedagogică. București, 2007. 400 p.
2. Cerghit I. Metode de învățământ. Ed. Polirom, Iași, 2006, ISBN: 973-46-0175-X, 318.
3. Chicu V., Dandara O., Solcan A. Psihopedagogia Centrată pe Copil, coord. Guțu V.. CEP USM, Chișinău, 2008. 175 p.
4. Cojocaru V. Calitatea în educație. Managementul calității. Chișinău: S.n., Î.S.F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2007, 268 p.
5. Cojocaru V.-M. Educație pentru schimbare și creativitate. București: EDP, 2003. 312p.
6. Comenius I. Didactica magna. București, Tip. „România de mâine”, 1921, 455 p.
7. Cosmovici A., Iacob L. Psihologie școlară. Ed. Polirom, Iași, 2008, 304 p.
8. Cristea S. Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației. Ed. Litera, Chișinău, 2003, 240 p.
9. Cristea S. Pedagogia familiei, în Paideea, Revistă de educație și cultură, nr.1/2002, p.13-18.
10. Cuznețov L., Balan L., Papuc L. Metodologia instruirii centrate pe student în contextul condițiilor de optimizare a aplicării metodelor real-active în formarea inițială a cadrelor didactice. In: Studia Universitatis 9(29), 2009, p.17-36.
11. Dandara O., Posibilități de diferențiere și individualizare a procesului educațional din perspectiva remanierilor curriculare. Studii și cercetări științifice. Seria: științe socioumane. Științe ale educației – didactici aplicate, Bacău, 2005,- nr.8.
12. Dandara O., Pascaru D. Premise psihopedagogice ale diferențierii și individualizării demersului educațional. Materialele Conferinței Științifice Internaționale „Schimbarea Paradigmei în Teoria și Practica Educațională”, Chișinău, 2009, 0,6 c.a.
13. Guțu V. Pedagogie. CEP USM, 2013, Chișinău, 507 p.
14. Guțu V., Crișan A. Dezvoltarea și implementarea curriculumului în învățământul gimnazial: cadru conceptual. Ed. Litera, Chișinău, 2000.
15. Guțu V. Proiectarea didactică în învățământul superior. USM, 2007, 128 p. Web: <http://ro.scribd.com/doc/74893476/Proiectarea-Didactica-in-Invatamintul-Superior> (vizitat 12.07.2012).
16. Guțu V., Silistraru N., Platon C. ș.a. Teoria și metodologia curriculumului – ului universitar. Chișinău: Ed. CEP USM, 2003, 234 p.
17. Joița E. coord. A deveni profesor constructivist. Demersuri constructive pentru o profesionalizare pedagogică inițială. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2008, 320

18. Joița E. coord. Profesorul și alternativa constructivistă a instruirii, 2007, 220 p.
19. Joița E. Instruirea constructivistă – o alternativă. Fundamente. Strategii. Ed. Aramis, București, 2006, pp. 20-110.
20. Leșanu M., Bernaz N., ș.a. Evaluarea curriculumului școlar la biologie. „Modernizarea standardelor și curricula educaționale – deschidere spre o personalitate integrală”. conf. șt. intern. Chișinău, 2009, 324 p.
21. Muraru E., Dandara O., Guțu V. Concepția elaborării standardelor în învățământul universitar. În: Analele Științifice ale USM, ed. a 8-a. Chișinău, 2003, 506 p.
22. Pascaru D. Diferențierea lucrului individual al studenților în studierea limbii străine. Conferință „Probleme actuale de lingvistică, glotodidactică și știința literară”, vol. IV, p. II, Chișinău, 2009, 0,2 c.a.
23. Pascaru D. Monitorizarea citirii individuale. Studia Universitatis, nr 5 (15), Chișinău, 2008, 0,25 c.a.
24. Pascaru D. Individualizarea procesului educațional în secolul XX. Studia Universitatis, nr. 4(44), Chișinău, 2011, 0,3 c.a.
25. Pascaru D. Individualizarea și diferențierea prin prisma profilurilor pedagogice. Conferința științifică cu participare internațională „Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare”, USM, Chișinău, 2011, 0,25 c.a.
26. Pascaru D. Individualizarea și diferențierea – parte componentă a învățământului postmodern. Conferința științifică internațională „Învățământul postmodern între eficiență și funcționalitate” 15 noiembrie 2013, USM, Chișinău, 0,45 c.a.
27. Pascaru D. Individualizarea și diferențierea în procesul de învățare a limbilor străine. Revistă de teorie și practică educațională „Didactica Pro”, nr 4 (86), 2014, 0,5 c.a.
28. Pascaru D. Instruirea centrată pe student – pilonul reformei în învățământul superior. Conferință Națională „Modernizarea procesului de formare a cadrelor didactice”. 30 octombrie 2013, Chișinău, USM, 0,4 c.a.
29. Patrașcu D. Tehnologiile educaționale. Tipografia centrală, Chișinău, 2005, 704 p.
30. Platon. Republica. Ed. Antet, Filipeștii de Târg, jud. Prahova, 2005, 336 p.
31. Potolea D., Manolescu M., Teoria și metodologia curriculumului. MEC, București, 2006, ISBN 13 978-973-0-04602-1, 156 p.
32. Stupacenco L. Lucrul individual-formă de organizare a procesului de învățământ: abordare metodică. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2007. 92 p.
33. Șoitu L., Cherciu R-D. Strategii educaționale centrate pe elev. Tipografia ALPHA MDN, București, 2006.
34. Trif L. Didactica din perspectiva centrării pe elev. Suport pentru dezbateri, Alba Iulia, 2012, 72 p.
35. Vrăsmaș E. Dificultățile de învățare în școală. Ed. V&I Integral, București, 2007, ISBN 978-973 -9341-98-1. 193 p.
36. Кирсанов А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема. Казань, 1982, 225 стр.
37. Gardner H. (1993), Multiple Intelligences: The theory în practice (Inteligențe multiple: teoria în practică), Basic Books, New York - Tradusă în limba română la Ed. Sigma, București 2006.
38. Hamm M., Adams, D. Differentiated Instruction for K-8 Math and Science, , Routhledge, New York, 2013, 132 p.
39. Tomlinson C. How to Differentiate Instruction în Mixed Ability Classrooms. ASCD, USA, 2001, 118 p.

ADNOTARE

Pascaru Daniela, *Fundamente psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării demersului didactic în cadrul formării profesionale inițiale, teză de doctor în pedagogie*, Chișinău, 2016

Structura tezei. Teza este constituită din introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 152 de pagini de text de bază, adnotări în limbile română, engleză și rusă, bibliografie (243 surse) și 15 anexe. În textul tezei sunt inserate 15 tabele și 23 de figuri.

Publicații la tema tezei – 18 lucrări științifice: 5 articole în reviste științifice de profil, naționale și internaționale, 13 participări la conferințe naționale și internaționale.

Cuvinte-cheie: demers didactic, lucru individual, individualizare, diferențiere, formare profesională inițială, complementaritate, învățare autonomă, învățare autodirijată, învățare autoreglată, stil de învățare, inteligențe multiple.

Domeniul de cercetare: pedagogie universitară

Scopul cercetării constă în stabilirea și experimentarea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în demersul didactic la formarea profesională inițială.

Obiectivele cercetării: determinarea semnificației conceptelor de bază: diferențiere și individualizare; analiza evoluției fenomenului de diferențiere și individualizare în procesul educațional; deducerea impactului teoriilor învățării asupra valorificării diferențierii și individualizării; argumentarea diferențierii și individualizării demersului didactic prin prisma politicilor educaționale naționale; determinarea premiselor psihosociale ale diferențierii și individualizării în educație; identificarea tehnologiilor adecvate strategiei de realizare a diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială; elaborarea și validarea experimentală a modelului pedagogic de diferențiere și individualizare a demersului didactic în cadrul formării profesionale inițiale.

Noutatea științifică și originalitatea cercetării rezidă în: elaborarea și validarea Modelului pedagogic de diferențiere și individualizare a demersului didactic în cadrul formării profesionale inițiale. În procesul de cercetare a problemei, procesul investigațional a pornit de la fundamentarea epistemologică, prin clarificarea conceptuală a fenomenului diferențierii și individualizării în educație, plasând acest fenomen în contextul educației formale și implicite realizate în mediul universitar. Abordarea teoretică a permis eficientizarea formării profesionale, prin valorificarea posibilităților formative ale lucrului individual.

Problema științifică soluționată în domeniul științific rezidă în stabilirea și definirea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială, care au fost valorificate de către doi actanți ai procesului: cadre didactice universitare și studenți. În baza modelului care conține reperatele teoretice și aplicative ale diferențierii și individualizării s-a reușit eficientizarea procesului de formare profesională la Facultatea Limbi și Literaturi Străine. Acest model reflectă reperatele esențiale ale procesului de formare profesională inițială și are caracter transferabil.

Semnificația teoretică a cercetării este susținută de: precizarea conceptelor de bază: *diferențierea și individualizarea*; elucidarea genezei și evoluției fenomenului diferențierii și individualizării în demersul didactic; valorificarea teoriei stilului de învățare și a teoriei inteligențelor multiple, ca sursă de conceptualizare a diferențierii și individualizării în demersul didactic; argumentarea diferențierii și individualizării sistemului educațional prin prisma politicilor educaționale naționale.

Valoarea aplicativă a cercetării rezultă în elaborarea și experimentarea fundamentelor psiho-pedagogice ale diferențierii și individualizării în formarea profesională inițială. Fundamentele aplicative (strategii pedagogice, tehnologia diferențierii și individualizării) pot fi valorificate de către practicieni în activitatea didactică.

ANNOTATION

Pascaru Daniela, *Psycho-pedagogical Foundations of Differentiation and Individualization of the Teaching Approach in the Initial Vocational Training*, PhD thesis in pedagogy, Chisinau, 2016.

Thesis structure. The thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations, 152 pages of the main text, annotations in Romanian, English and Russian, bibliography (243 sources) and 15 appendices. There are 15 tables and 23 figures in the thesis text.

Thesis publications – 18 scientific articles: 5 articles in the scientific journals in the field, 13 articles at national and international conferences.

Keywords: teaching approach, individual work, individualization, differentiation, initial training, complementarity, independent learning, self-directed learning, self-regulated learning, learning styles, multiple intelligences.

Field of study: university education

Purpose of research is to establish and experiment the psycho- pedagogical foundations of differentiation and individualization in the teaching approach in the initial vocational training.

Research objectives: to determine the significance of the basic concepts: differentiation and individualization; to analyze the phenomenon of differentiation and individualization of education; to deduce the impact of learning theories on re-evaluating differentiation and individualization; to argue the differentiation and individualization of the teaching approach through the national education policies; to determine the psychosocial premises of differentiation and individualization in education; to identify the technologies relevant to the strategy of achieving differentiation and individualization in the initial vocational training; to develop and validate experimentally the pedagogical model of differentiation and individualization of the teaching approach in the initial vocational training.

Scientific novelty and originality of the research lies in: developing and validating the pedagogical model of differentiation and individualization of the teaching approach in the initial vocational training. In the process of researching the problem, the investigational process started from the epistemological foundation by clarifying the conceptual phenomenon of differentiation and individualization in education, placing this phenomenon in the context of formal and implicit education in academia. The theoretical approach has allowed streamline training by developing the formative opportunities of the individual work.

The scientific problem solved by the research is to establish and define the foundations of psycho-pedagogical differentiation and individualization in the initial vocational training, which were used by two actors of the process: academics and students. Streamlining the process of training at the Faculty of Foreign Languages and Literatures has been carried out on the basis of the model containing theoretical and practical parts of differentiation and individualization. This model considers the essential parts of the initial training process and is transferable.

Theoretical significance of the research is supported by: specifying the basic concepts: *differentiation and individualization*; elucidating the genesis and evolution of the phenomenon of differentiation and individualization in the teaching approach; evaluating the learning style theory and the theory of multiple intelligences as a source of conceptualizing differentiation and individualization in the teaching approach; bringing arguments to differentiation and individualization of the educational system through the national education policies.

Practical significance of the research lies in the development and experimentation of psycho-pedagogical foundations of differentiation and individualization in the initial vocational training. The applied foundations (teaching strategies, the technology of differentiation and individualization) can be developed by practitioners in teaching.

АННОТАЦИЯ

Паскару Даниела, Психолого-педагогические основы дифференциации и индивидуализации проектирования педагогического процесса в рамках начального профессионального образования, кандидатская диссертация по педагогике, Кишинев 2016 г.

Структура диссертации: Диссертация состоит из введения, трех глав, общих выводов и рекомендаций, 152 страниц основного текста, аннотаций на румынском, английском и русском языках, библиографии (243 источников) и 15 приложений. Текст диссертации включает в себя 15 таблиц и 23 рисунка.

Публикации по теме диссертации – 18 научных работ: 5 статей, опубликованных в национальных и международных профильных научных журналах, 13 презентаций на научных форумах национального и международного уровня.

Ключевые слова: проектирование педагогического процесса, индивидуальная работа, индивидуализация, дифференциация, начальное профессиональное образование, комплементарность, автономное обучение, самонаправленное обучение, саморегулируемое обучение, стили обучения, множественный интеллект.

Область исследования: университетская педагогика.

Цель исследования состоит в определении и экспериментировании психолого-педагогических основ дифференциации и индивидуализации в ходе проектирования педагогического процесса в рамках начального профессионального образования.

Задачи исследования: определение значения основных понятий - дифференциации и индивидуализации; анализ эволюции феномена дифференциации и индивидуализации в рамках образовательного процесса; выявление влияния теорий обучения на применение дифференциации и индивидуализации; аргументирование дифференциации и индивидуализации проектирования педагогического процесса сквозь призму национальных политик в области образования; определение психосоциальных предпосылок дифференциации и индивидуализации в сфере образования; идентификация технологий, соответствующих стратегии осуществления дифференциации и индивидуализации в рамках начального профессионального образования; разработка и экспериментальная проверка педагогической модели дифференциации и индивидуализации педагогического проектирования в рамках начального профессионального образования.

Научная новизна и оригинальность исследования состоит в разработке и проверке Педагогической модели дифференциации и индивидуализации проектирования педагогического процесса в рамках начального профессионального образования. В ходе изучения проблемы, исследовательский процесс начался с эпистемологического обоснования, концептуального разъяснения феномена дифференциации и индивидуализации в области образования, рассматривая данный феномен в контексте формального и имплицитного обучения, осуществленного в университетской среде. Теоретический подход способствовал оптимизации профессионального образования путем задействования формативных возможностей индивидуальной работы.

Решенная научная проблема состоит в установлении и определении психолого-педагогических основ дифференциации и индивидуализации в рамках начального профессионального образования, которые использовались двумя участниками процесса: преподавателями университета и студентами. На основании модели, содержащей теоретические и практические ориентиры дифференциации и индивидуализации, удалось оптимизировать процесс профессионального обучения на Факультете иностранных языков и литературы. Данная модель отражает основные ориентиры процесса начального профессионального образования и носит переносный характер.

Теоретическое значение исследования поддерживается определением основных понятий: дифференциации и индивидуализации; выяснением генезиса и эволюции феномена дифференциации и индивидуализации в рамках проектирования педагогического процесса; использованием теории стилей обучения и теории множественного интеллекта в качестве источника концептуализации дифференциации и индивидуализации в рамках проектирования педагогического процесса; аргументированием дифференциации и индивидуализации образовательной системы сквозь призму национальных политик в области образования.

Практическая значимость исследования вытекает из определения и экспериментирования психолого-педагогических основ дифференциации и индивидуализации в рамках проектирования педагогического процесса в рамках начального профессионального образования. Практические основы (педагогические стратегии, технология дифференциации и индивидуализации) могут быть использованы практиками в рамках преподавательской деятельности.

PASCARU DANIELA

**FUNDAMENTE PSIHO-PEDAGOGICE ALE DIFERENȚIERII
ȘI INDIVIDUALIZĂRII DEMERSULUI DIDACTIC
ÎN CADRUL FORMĂRII PROFESIONALE INIȚIALE**

Specialitatea 533.01 – Pedagogie universitară

Autoreferatul tezei de doctor în pedagogie

Aprobat spre tipar: 18.03.2016

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Tirajul: 50 ex.

Coli de tipar: 2.0

Comanda nr. 44

Tipografia "Europres" SRL

str. M. Lătărețu, 32